

# Jeppes Hansen Smith.

Ved P. L. HALD.

I Året 1812 nedskrev Professor Jeppes Hansen Smith, R. af D., sit Levnedsløb, som blev udgivet tilligemed en kort Efterskrift af hans Brodersøn Mekanikus Chr. Smith.

Selve Jeppes Hansens Beretning omfatter kun 19 små Oktavsider og Fortalen tilligemed Efterskriften ca. 2 Sider; men det vil måske ikke være uden Interesse i Hundredåret efter Beretningens Tilblivelse at fremdrage Mindet om den ingenlunde uinteressante Personlighed, som prægedes af en ukuelig Energi, netop da han er født her i Thy og henlevede de første 23 År af sit Liv i Thistedegnen. Det er en Selvfølge, at denne lille Skildring væsentlig benytter Smits egen Beretning som Grundlag.

*Jeppes Hansen Smith* var født i *Skjoldborg* den 1. Maj 1759. Hans Forældre var Klejnsmed Hans Kristensen Smith og Dorthea Poulsdatter. Om hans Forældre kendes i øvrigt intet, og de havde det i alle Tilfælde meget småt; de døde begge to, da Jeppes Smith var 9 År gammel; men han var da allerede bleven anbragt i Lære hos Urmager Lars Nielsen, og han viste både Lære- og Læselyst. Hos Urmageren blev han dog kun i 3 Fjerdingsår, men gav sig så i Lære hos en Snedker, der imidlertid efter kort Tids Forløb opgav sit Håndværk af Tungsindighed over, at han havde påtaget sig et Arbejde, som han ikke forstod sig på.

Omtrent ved samme Tid kom der til Sjørring to københavnske Håndværkere, en Snedker ved Navn Lindemann og en Maler ved Navn Mørk. Disse to skulde udføre forskelligt Snedker- og Billedskærerarbejde ved Sjørring Kirke, og i dem fandt Jeppes Smith et Par dygtige Vejledere, og hos dem lærte han mange Ting; men da Lindemann igen efter et Års Forløb rejste til København, måtte han søge sig en ny Læremester og fandt en sådan i Tømrermester Fuglsang, som imidlertid døde efter 3 Fjerdingsårs Forløb. For 5te Gang kom han i Lære, og nu var han i 4 År hos Peder Jensen Langgård, der var både Snedker, Tømrer, Hjulmand, Bødker og Drejer. Da Læretiden var overstået, blev han hos sin Mester et År som Svend og begyndte derefter at drive selvstændig Virksomhed. Derom siger han: "Udrustet med en Portion Tillid til mig selv, men ej til min hidtil hafte tynde Lykke, foretog jeg mig at arbejde på egen Hånd!"

Hos en Mand i Thorsted lejede han sig et Værelse og nedsatte sig som Mester i alle de Håndværk, han havde lært. Han fik efterhånden meget at bestille og antog flere og flere Elever; det sidste År, han drev Håndværket, havde han i alt 14 sådanne.

Da han var bleven 23 År, begyndte han at overveje Muligheden af at komme til at studere. Han havde ved enhver Lejlighed søgt at samle sig Kundskaber gennem Læsning af Bøger, som han dels lånte og dels erhvervede sig, og denne Kundskabstrang var med Alderen bleven større og større. Han skriver således: "Fortrinligen havde Lægevidenskaben tiltrukket sig min Attrå; allerede som råde Yngling drømte jeg mig tidt lykkelig ved Ideen om at besidde Kundskab i denne for Menneskeheden så gavnrige og ypperlige Visdom og følte en uovervindelig Drift til at skue Naturen i dens udfoldede Nøgenhed, hvilken næredes ved Læsning af nogle medicinske Skrifter, som jeg lejlighedsvis fik fat på."

Han henvendte sig først til Stedets Præst, Lyder, som frarådede ham dette usædvanlige Skridt, dels fordi Præsten mente, at han var for gammel, og dels fordi han ingen Formue havde. Efter et Års Overvejelse forsøgte Jeppes Smith imidlertid at sætte sin Plan igennem, og han besluttede sig til at rejse til Ålborg for at læse ved Latinskolen. Alt, hvad han ejede og havde, blev solgt. Pastor Lyder havde han imidlertid ikke fortalt om sin endelige Beslutning, og først da han er færdig til Afrejsen meddeler han denne det, og han gav ham nu Anbefalingskrivelse med til Professor Pontoppidan og Conrektor Thestrup ved Latinskolen.

Han kom nu til Ålborg, men blev ikke indskrevet som fast Elev ved Skolen, men besøgte den og blev privat undervist af en af Skolens Hørere. Han tog fat med friskt Mod, og i sin Levnedsskildring siger han: "Jeg må oprigtigen tilstå, at jeg langt fra ikke fandt den Vej, jeg nu havde betrådt, så vanskelig eller nøjsommelig, som man havde afmalet mig den." Efter halvandet Års Ophold i Ålborg var det Slut med hans Pengemidler. Han betroede Prof. Pontoppidan sin Stilling og samtidig, at han nu vilde rejse til København. Det er en Selvfølge, at denne frarådede ham det på det bestemtteste; men da han fastholdt sin Beslutning, fik han Anbefalingskrivelser med til et Par formående Mænd. Disse Breve tilligemed lidt Tøj og nogle få Bøger var hans Rejsegods, da han med Skibslejlighed drog til København. Han skriver: "Jeg ankom lykkelig hertil, og efter at have betalt min Skipper Fragten, gik jeg i Land på Toldboden. Her stod jeg ene, forladt af hele den sympathiserende Natur, blottet for det, som hørte til at eksistere, og så for mig en stor ubekendt Stad og en mørk, gådefuld Fremtid. Phantasien afmaledede for mig tusende Farer og Ubehageligheder, men jeg satte derimod en urokkelig Tillid til Alkraftens Styrelse, mod hvis Love jeg ej var mig bevidst at have handlet, og troede altså fuldt og fast på sammes Beskyttelse."

Hele Jeppes Smiths Kassebeholdning beløb sig på dette Tidspunkt til 29 Skilling Dansk Courant, og han

henvendte sig først til en Værtshusholder, til hvem han havde et Brev fra dennes Broder i Ålborg. Manden tog godt imod ham og tilbød ham Logi foreløbig, hvilket han natur ligvis med Glæde tog imod. I dette Værtshus gjorde han endvidere Bekendtskab med en ung Styrmand, der på den mest uegennyttige Måde hjalp ham til Rette med forskellige Ting.

Dagen efter Ankomsten begav han sig ud med sine Anbefalingsskrivelser. Først kom han til Professor Tode, der talte meget venligt med ham, men også, såvidt man kan skønne, lod ham nøjes med dette.

Dernæst henvendte han sig til Conferentsråd Rotbøll, der på en noget afvisende Måde bad ham komme igen om 14 Dage.

De 29 Skilling tillod ikke noget Ophold i 14 Dage; men på Assistentshuset fik han 5 Mark for 3 gode Skjorter, og da Styrmanden forærede ham en Otting Smør, kom han over det, hvorefter han atter henvendte sig til Conferentsråden, der sluttede Samtalen med ham således: "Han kan flytte sit Tøj hen hos mig, og så skal han få et Værelse hos mig og Middagsmad ved mit Bord". Dette var jo en god Hjælp, men det kneb desuågtet tit både med at få noget til Frokost og til Aftensmad.

Da han havde været 5 Måneder i København, blev han antaget som Medhjælper hos en Kirurg ved Navn Nielsen ved Holmens Håndværksstok. Jeppe Smith skulde besøge Kirurgens Rekonvalescenter, forny Forbindinger og lignende, og samtidig kom han som Volontør til Frederiks Hospital og vandt sig en god Ven og en dygtig Lærer i Etatsråd Vinsløv. Naturligvis glemte han ikke Studierne, men blev privat undervist og blev 1789 Student. Han vedblev stadig at bo hos Conferentsråden, hvorimod han fik sit daglige Ophold hos Kirurgen. 1791 kom han på Walkendorfs Collegium og tog Embedseksamen som Læge 1794 med første Karakter.

Han fik straks en ganske betydelig Praksis, men hans Lyst til Arbejde gjorde, at han privat læste med en Mængde Mennesker, der forberedte sig til forskellige Eksaminer. Tit og ofte manglede han Instrumenter og fysiske Apparater for at han kunde oplyse sin Undervisning ved Eksperimenter, og han får da den Tanke selv at prøve på at forfærdige

sådanne. Han fik fat i et ungt Menneske, som kunde være ham til Hjælp, da det kneb med den fornødne Tid, og de lavede efterhånden forskellige fysiske, matematiske og optiske Instrumenter, som vandt meget Bifald, så han måtte udvide Virksomheden og antage flere Læringer. Gården Nr.73 i Skindergade blev købt, og her oprettede han en Fabrik, der efterhånden blev meget bekendt for sine udmærkede Instrumenter. Samtidig passede han sin Praksis, var en Tid Distriktslæge og holdt Forelæsninger for Farmaceuter og vejledede mange til Eksamen. Det var ham imidlertid sikkert nok en Skuffelse, at han ikke blev ansat ved Universitetet, og da han senere hen igen tænkte på det, blev han frarådet af flere Venner. I øvrigt fik han 1806 tillagt Titel af Professor, og 1809 blev han Ridder af Dannebrog.

Imidlertid var Bygningen, hvori han havde sit Etablissement, bleven for lille, og da en Del af den brændte under Bombardementet 1807, købte han Året efter en ny Ejendom i Silkegade Nr.46. Her opnåede han til Fuldkommenhed at levere mange og gode Instrumenter, som man hidtil havde været nødt til at indforskrive fra Udlandet.

Samme År som han nedskrev sine Erindringer, altså 1812, skænkede han 6. September Walkendorfs Collegium ved Gavebrev 400 Rdl. Cour., og omtrent ved samme Tid besluttede han sig til at indsætte sin Brodersøn Christen Smith og Peter Hansen, en Bondesøn fra Odsherred, til Bestyrere af Etablissementet og til at fortsætte det efter hans Død under Tilsyn af en af Regeringen nedsat Kommission.

Jeppe Smiths egen Beretning når altså kun til Året 1812; men gennem den Efterskrift, hvormed Brodersønnen ledsager den, erfares, at Smith i Året 1813 begyndte at holde offentlige Forelæsninger over Teknisk Kemi, og disse overværedes af mange, deriblandt ikke få Videnskabsmænd. Lignende Forelæsninger holdt han desuden i 3 el. 4 Somre for Håndværkere, Fabrikanter og Kunstnere på Bekostning af det Reiersenske Fond.

Han døde ugift den 5. November 1821, og Christen Smith giver ham det Vidnesbyrd, at han var "elsket og savnet af mange".

Hans Fabrik er den første i sin Slags, som var grundet på videnskabelige Forudsætninger, og Jeppe Smith er den egentlige Grundlægger af Instrumentmageriet i Danmark (Bruun).